

Elementy przedsiębiorczości

Rodzaje przedsiębiorstw i instytucji występujących w Polsce

Piotr Fulmański

`piotr@fulmanski.pl`

27 lutego 2017

- 1 **Przedsiębiorstwa – trybiki w maszynie gospodarki narodowej**
- 2 **Spółki**
- 3 **Fundacje i stowarzyszenia pozarządowe**
- 4 **Samorządy terytorialne**

Przedsiębiorstwa – trybiki w maszynie gospodarki narodowej

Szeroko rozumiane przedsiębiorstwa są podstawową formą organizacyjną w każdej gospodarce narodowej. W nich ludzie urzeczywistniają swoją przedsiębiorczość, czyli swoją inicjatywę i wolę aktywnego i innowacyjnego działania, i tam otrzymują dochody, które są ich głównym źródłem utrzymania.

Przedsiębiorstwo jest podmiotem działania zbiorowego w tym sensie, że osoby zajmujące się przedsiębiorczością zmuszone są wchodzić w ekonomiczne kontakty z innymi uczestnikami procesu produkcji, podziału i wymiany.

Struktura przedsiębiorstw w Polsce (1999)

W każdym kraju struktura przedsiębiorstw pod względem form organizacyjnych i form własności jest bardzo zróżnicowana i podlega zmianom w zależności od sytuacji gospodarczej.

1999

Spółki osobowe.....291701

Spółki kapitałowe

z ograniczoną odpowiedzialnością (z o.o.)...138109

Spółki akcyjne (SA).....77666

Razem spółki.....437376

Przedsiębiorstwa państwowe.....2600

Przedsiębiorstwa spółdzielcze.....19328

Przedsiębiorstwa jednoosobowe.....2417737

Razem przedsiębiorstw.....2439665

Razem.....2877041

Struktura przedsiębiorstw w Polsce (2016)

praca domowa

Spółka – rodzaj działalności osób fizycznych lub prawnych oparty na umowie albo statucie, a mający zazwyczaj na celu prowadzenie działalności gospodarczej.

Spółka osobowa oparta jest na więzi zachodzącej między jej wspólnikami i ich osobistemu zaangażowaniu w działalność spółki. Jest przy tym strukturą odrębną od wspólników, zarówno pod względem organizacyjnym, jak i majątkowym. Spółki osobowe są bowiem jednostkami organizacyjnymi mającymi zdolność prawną, co oznacza, że mogą we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe oraz zaciągać zobowiązania – a więc samodzielnie uczestniczyć w obrocie gospodarczym. Spółki osobowe posiadają także zdolność sądową i zdolność procesową, tj. mogą samodzielnie występować w procesie sądowym jako strona, pozywać oraz być pozywane. Do spółek osobowych zalicza się *spółkę jawną*, *spółkę partnerską*, *spółkę komandytową* i *spółkę komandytowo-akcyjną*. Zgodnie z kodeksem spółek handlowych, spółki osobowe nie są uznawane za osoby prawne. Oznacza to w praktyce, że opodatkowaniu podatkiem dochodowym podlegają tylko wspólnicy, a nie cała firma. Poza tym spółki osobowe są zarządzane przez samych wspólników, podczas gdy osoba prawna musi powołać zarząd i radę nadzorczą. Rangę osoby prawnej mają *spółki kapitałowe*.

W spółce jawnej (skrót: sp.j.) każdy wspólnik odpowiada za zobowiązania spółki bez ograniczeń całym swoim majątkiem solidarnie z pozostałymi wspólnikami. Umowa spółki powinna być zawarta na piśmie pod rygorem nieważności. Powinna ona zawierać:

- nazwę firmy i siedzibę spółki,
- określenie wkładów wnoszonych przez każdego wspólnika i ich wartość oraz
- przedmiot działalności spółki.

Majątek spółki stanowi wszelkie mienie wniesione jako wkład lub nabyte przez spółkę w czasie jej istnienia. Każdy wspólnik ma prawo do równego udziału w zyskach i uczestniczy w stratach w tym samym stosunku bez względu na rodzaj i wartość wkładu. Rozwiązanie spółki następuje z chwilą wykreślenia jej z rejestru na wniosek wszystkich wspólników.

Spółka partnerska (skrót: sp.p.) utworzona jest przez wspólników (partnerów) w celu wykonywania wolnego zawodu, np. adwokata, aptekarza, architekta, biegłego rewidenta, doradcy podatkowego, księgowego, lekarza, pielęgniarki, notariusza, radcy prawnego itp. Umowa spółki zgłoszona do sądu rejestrowego powinna zawierać:

- określenie wolnego zawodu,
- przedmiot działalności spółki,
- nazwiska i imiona partnerów, którzy ponoszą nieograniczoną odpowiedzialność za zobowiązania spółki,
- firmę i siedzibę spółki,
- określenie wkładów wnoszonych przez każdego partnera i ich wartość,
- uprawnienia każdego partnera do wykonywania zawodu.

Rozwiązanie spółki może nastąpić w wyniku jednomyślnej uchwały wszystkich partnerów na skutek upadłości spółki, utraty prawa do wykonywania wolnego zawodu lub prawomocnego orzeczenia sądu.

Spółka komandytowa (skrót: sp.k.) jest spółką osobową mającą na celu prowadzenie przedsiębiorstwa pod własną firmą, w której wobec wierzycieli za zobowiązania spółki odpowiada bez ograniczenia co najmniej jeden wspólnik zwany *komplementariuszem*. Pozostali wspólnicy nazywani są *komandatariszami*. Ich odpowiedzialność jest ograniczona do wysokości wniesionego wkładu. Umowa spółki powinna być zawarta w formie aktu notarialnego i zawierać:

- firmę i siedzibę spółki,
- przedmiot działalności spółki,
- określenie wkładów wnoszonych przez każdego wspólnika i ich wartość,
- oznaczony kwotowo zakres odpowiedzialności każdego komandatarusza wobec wierzycieli do wysokości tzw. sumy komandytowej,
- nazwiska i imiona osób uprawnionych do reprezentowania spółki.

Komandatarisz uczestniczy w zysku spółki proporcjonalnie do jego wkładu rzeczywiście wniesionego do spółki.

Spółka kapitałowa – forma prawna organizacji podmiotów gospodarczych, najczęściej wykorzystywana w prowadzeniu dużych przedsiębiorstw, a także w wewnętrznej organizacji grup kapitałowych.

Cechami spółki kapitałowej są m.in.:

- posiadanie kapitału zakładowego
- posiadanie osobowości prawnej
- posiadanie zgromadzonego majątku odrębnego od majątków osobistych wspólników lub akcjonariuszy
- ponoszenie przez spółkę odpowiedzialności za zobowiązania całym swym majątkiem
- wyłączenie, z pewnymi wyjątkami, odpowiedzialności wspólników/akcjonariuszy za zobowiązania spółki (niekiedy błędnie mówi się o ograniczeniu ich odpowiedzialności do wysokości wniesionych wkładów)
- wyłączenie, co do zasady, wspólników lub akcjonariuszy z bezpośredniego prowadzenia spraw spółki (tzw. rozdział sfery właścicielskiej od sfery zarządzania) poprzez utworzenie organów spółki
- prawa i obowiązki udziałowców/akcjonariuszy reguluje, z zastrzeżeniem bezwzględnie obowiązujących norm prawa, umowa

Spółka kapitałowa

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (sp. z o.o.) – forma prawna przedsiębiorstwa utworzonego przez jedną lub więcej osób, zwanych wspólnikami. Wspólnicy nie odpowiadają za zobowiązania spółki wobec wierzycieli; odpowiada za nie sama spółka swoim majątkiem utworzonym z wkładów wspólników. Ponadto, za zobowiązania spółki mogą odpowiadać także członkowie jej zarządu subsydiarnie, tj. w przypadku bezskuteczności egzekucji z majątku spółki, jeśli nie zgłosili w porę wniosku o upadłość spółki. Osiągnięty zysk spółki jest dzielony proporcjonalnie do wniesionych udziałów. Udziały nie są przedmiotem swobodnego obrotu. Mogą one być odstąpione innym osobom tylko za zgodą wszystkich pozostałych wspólników.

Spółkę z o.o. może założyć jedna lub więcej osób fizycznych lub prawnych bądź jednostek organizacyjnych bez osobowości prawnej (np. spółka jawna), z tym zastrzeżeniem tylko, że założycielem jednoosobowej spółki z o.o. nie może być inna jednoosobowa spółka z o.o. Wymagany kapitał zakładowy to minimum 5000 zł.

Spółka kapitałowa

Spółka akcyjna (1/2)

Spółka akcyjna to rodzaj powszechnej w gospodarce wolnorynkowej spółki kapitałowej, której forma opiera się na obiegu akcji będących w posiadaniu akcjonariuszy. Kapitał zakładowy składa się z wkładów założycieli, którzy stają się współwłaścicielami spółki. Akcjonariusze nie odpowiadają za zobowiązania spółki, ryzyko ponoszą jedynie do wysokości wniesionego kapitału oraz czerpią zyski (np. w postaci dywidendy).

Warunkiem powstania spółki akcyjnej jest posiadanie określonego statutu kapitału założycielskiego, który umożliwia wypuszczenie określonej liczby akcji o ustalonych statutowo wartościach nominalnych. Minimalny kapitał zakładowy wynosi 100 000 zł, a minimalna wartość nominalna akcji to 1 grosz.

Sprzedaż akcji na rynku kapitałowym prowadzi do znacznego powiększenia sumy kapitału założycielskiego. Stwarza to możliwość prowadzenia działalności inwestycyjnej i eksploatacyjnej na znacznie szerszą skalę w porównaniu z możliwościami finansowymi jakiegokolwiek innej formy spółek.

Chociaż liczba spółek akcyjnych jest wielokrotnie mniejsza w porównaniu z różnymi spółkami osobowymi i spółkami kapitałowymi z o.o., ich udział w wytwarzaniu produkcji i osiągniętych dochodach jest znacznie większy. Na przykład w Stanach Zjednoczonych pod koniec lat osiemdziesiątych funkcjonowało około 15 mln różnego typu przedsiębiorstw. Prawie 11,5 mln to drobne firmy indywidualnych właścicieli, około 1,2 mln to kilkuosobowe spółki, natomiast około 2,2 mln stanowiły wielkie korporacje zorganizowane na zasadach spółki akcyjnej. Mimo ogromnej przewagi ilościowej firm drobnych i średnich, osiągały one zaledwie 15% dochodów, zaś prawie 85% przypadało na wielkie korporacje.

Rodzaje akcji w spółce akcyjnej

W spółce akcyjnej występują dwie kategorie akcji:

- uprzywilejowane (imienne),
- zwykłe.

Przywileje wynikające z posiadania akcji imiennych są wyraźnie sformułowane w statucie spółki akcyjnej. Statut może gwarantować stały udział w zyskach niezależnie od sytuacji finansowej firmy. Posiadacz akcji uprzywilejowanej może dysponować dwoma głosami, co zapewnia mu większy wpływ na decyzje podejmowane na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy. Uzyskuje on także pierwszeństwo w podziale majątku w przypadku likwidacji spółki.

Akcje zwykłe uprawniają posiadacza do udziału w zyskach, jakie pozostają po uregulowaniu wszystkich zobowiązań spółki, tzn. po opłaceniu podatków, procentów od emitowanych obligacji, dywidend od akcji uprzywilejowanych oraz potrąceniu zysków nierozdzielonych, przeznaczonych na dalszy rozwój spółki.

Spółka akcyjna jest spółką kapitałową, co oznacza, że akcjonariusze odpowiadają za zobowiązania firmy do wysokości swoich akcji, a nie całym majątkiem, jak w przypadku spółki partnerskiej, jawnej lub komandytowej.

Spółka akcyjna: własność a zarządzanie

W spółkach akcyjnych następuje oddzielenie zarządzania od własności. Współwłaściciele spółki (akcjonariusze) na ogół nie zarządzają przedsiębiorstwem, lecz zatrudniają na kierowniczych stanowiskach specjalistów, zwanych menedżerami. Akcjonariusze na walnym zgromadzeniu wybierają spośród siebie radę nadzorczą, która z kolei powołuje i kontroluje działalność zarządu odpowiedzialnego za operatywne kierowanie spółką.

Wielkość przedsiębiorstwa

- Za małego przedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który zatrudniał średnio rocznie mniej niż 50 pracowników oraz osiągnął przychód netto ze sprzedaży towarów i usług nie przekraczający równowartości 7 mln euro przeliczonych na walutę krajową.
- Za średniego przedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę nie będącego małym przedsiębiorcą i który zatrudniał średnio rocznie mniej niż 250 pracowników oraz osiągał przychód netto ze sprzedaży towarów i usług nieprzekraczający 40 mln euro przeliczonych na walutę krajową.
- Przedsiębiorca zatrudniający ponad 250 pracowników i osiągający przychód netto ze sprzedaży towarów i usług ponad 40 mln euro, jest zaliczany do przedsiębiorstw wielkich.

Korporacje transnarodowe (wielonarodowe)

O skali działalności gospodarczej świadczy wymownie fakt, że 300 największych korporacji transnarodowych kontroluje około 25% majątku produkcyjnego świata. Wytwarzają one około 25% światowej produkcji i uczestniczą w około 30-40% wartości handlu światowego. Roczna wartość produkcji lub handlu przekracza często wartość rocznej produkcji lub obrotu średniej wielkości kraju.

Przedsiębiorstwa państwowe

Przedsiębiorstwa państwowe w Polsce są samodzielnymi, samorządnymi i samofinansującymi się podmiotami gospodarczymi.

Przedsiębiorstwa państwowe

Samodzielność i samorządność

Samodzielnie podejmują one decyzje: co, kiedy, ile i jak produkować, i żaden organ państwowy nie może się bezpośrednio wtrącać w ich decyzje ekonomiczne.

Samofinansowanie powinno oznaczać, że przedsiębiorstwo pokrywa wszystkie swoje wydatki z przychodów pochodzących ze sprzedanej produkcji dóbr lub usług. Znaczna jednak część przedsiębiorstw państwowych w Polsce nie osiąga wystarczających dochodów ze sprzedaży produkcji i dlatego budżet państwa musi udzielać dotacji przedsiębiorstwom deficytowym, aby nie dopuścić do ich upadku i powiększenia w ten sposób istniejącego bezrobocia. Jest to sytuacja przejściowa i w przyszłości wszystkie przedsiębiorstwa państwowe powinny uzyskać zdolność do samofinansowania.

Chociaż liczba przedsiębiorstw państwowych w porównaniu z przedsiębiorstwami prywatnymi, a także spółdzielniami i przedsiębiorstwami komunalnymi jest stosunkowo najmniejsza, to ich udział w wytwarzanej produkcji w kraju, jak również w ogólnym zatrudnieniu jest bardzo duży. W 2000 r. w państwowych przedsiębiorstwach zatrudnionych było jeszcze około 40% wszystkich pracowników.

Przedsiębiorstwa – różnic ciąg dalszy

Przedsiębiorstwa komunalne

Przedsiębiorstwa komunalne są własnością samorządu terytorialnego. Ich zadaniem jest realizacja lokalnych potrzeb społeczności w dziedzinie utrzymania dróg, zaopatrzenia w energię i wodę, oczyszczania ścieków komunalnych, lokalnego transportu zbiorowego itp. Organem założycielskim przedsiębiorstw komunalnych są gminy.

Przedsiębiorstwa – różnic ciąg dalszy

Spółdzielnie

Spółdzielnie są dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób o zmiennym składzie osobowym oraz zmiennym funduszu udziałowym. W interesie swoich członków spółdzielnie prowadzą wspólną działalność gospodarczą. Może to być także działalność społeczna lub oświatowo-kulturalna nie tylko na rzecz swoich członków, ale także środowiska. Majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków i w razie jej rozwiązania pozostały majątek jest dzielony pomiędzy członków. W odróżnieniu od spółek kapitałowych (spółek akcyjnych i z ograniczoną odpowiedzialnością) każdy członek przy podejmowaniu uchwały lub wyborze zarządu i rady nadzorczej dysponuje tylko jednym głosem. Przedsiębiorstwa spółdzielcze mogą być zorganizowane w formie spółdzielni użytkowników (np. spółdzielnie mieszkaniowe, spółdzielnie kredytowe) lub spółdzielni pracowników (np. spółdzielnie pracy, spółdzielnie produkcyjne, spółdzielnie handlowe).

Mrówka w mrowisku

Czyli firmy jednoosobowa a gospodarka narodowa

W segmencie firm jednoosobowych obserwujemy największą dynamikę zmian. Na przykład w 1999 r. w Polsce zlikwidowano z różnych przyczyn około 1750 małych i średnich firm, ale równocześnie zarejestrowano ponad 2500 nowych jednostek organizacyjnych.

W każdym kraju, nawet najbardziej rozwiniętym gospodarczo, liczba tych małych, jednoosobowych firm często wielokrotnie przewyższa liczbę firm średnich i wielkich, chociaż ich udział w produkcji, obrotach handlowych i zyskach wygospodarowanych w kraju jest stosunkowo niewielki.

Czym jest działalność innowacyjna przedsiębiorstwa

Działalność innowacyjna obejmuje działania o charakterze technicznym, organizacyjnym, finansowym i handlowym, których celem jest opracowywanie i wdrażanie nowych lub istotnie ulepszonych produktów i procesów. Według kryteriów przyjętych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) przedsiębiorstwo innowacyjne to takie przedsiębiorstwo, które w trzyletnim okresie wprowadziło przynajmniej jedną innowację technologiczną, nowy lub ulepszony produkt bądź ulepszony proces.

Przedsiębiorczość wirtualna

Fundacje i stowarzyszenia pozarządowe

Fundacje, jak i stowarzyszenia odgrywają niezwykle ważną i społecznie użyteczną rolę w sferze nieskomercjalizowanych usług, które nie podlegają konkurencyjnym prawom rynku. Tworzą one szeroki zakres aktywności służącej potrzebom innych ludzi. Dowodzą w ten sposób, że można i trzeba w wielu życiowych sytuacjach pracować bezinteresownie dla wspólnego dobra.

Oprócz dużej liczby przedsiębiorstw występujących w różnych formach organizacyjnych i różnych formach własności, w 2000 r. w Polsce było zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym około 50 tys. różnych fundacji i stowarzyszeń pozarządowych.

Jak wiadomo, celem każdego przedsiębiorstwa jest zysk, natomiast zarówno fundacje, jak i stowarzyszenia nie kierują się w swojej działalności motywem zysku. Fundacja jest organizacją tworzoną do realizacji społecznie lub gospodarczo użytecznych celów, takich jak ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska i zabytków.

Funkcjonowanie fundacji opiera się na majątku przekazanym przez fundatora, którym może być osoba fizyczna lub prawna niezależnie od obywatelstwa, miejsca zamieszkania bądź siedziby w Polsce lub zagranicą. Fundator ustala statut fundacji (nazwę, siedzibę i majątek, cele, zasady i formy działalności) oraz skład i organizację zarządu.

Fundacja uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisania jej do sądowego rejestru fundacji. Może prowadzić działalność gospodarczą w celu realizowania założeń statutowych. Nad zgodnością działania fundacji z przepisami prawa i statutem czuwa minister właściwy ze względu na zakres jego działania oraz cele fundacji. Fundacja podlega likwidacji po osiągnięciu celu, dla którego została utworzona, lub w razie wyczerpania środków finansowych i majątku.

Stowarzyszenie pozarządowe

Stowarzyszenie pozarządowe jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym związkiem osób powstałym z oddolnej inicjatywy jego przyszłych członków w celach niezarobkowych. Samodzielnie określa ono swoje statutowe cele, formułuje program działania i tworzy określone struktury organizacyjne. Stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną i może rozpocząć działalność z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego. Stowarzyszenie jest zobowiązane do posiadania zarządu i organu kontroli wewnętrznej. Stowarzyszenie podlega nadzorowi ze strony starosty lub wojewody, którzy sprawdzają jedynie, czy jego działalność jest zgodna z obowiązującym prawem i ogólnymi zasadami uczciwości. Zasadniczym warunkiem zarejestrowania fundacji jest wyposażenie jej w masę majątkową przez fundatora. Dla stowarzyszenia natomiast najważniejszym problemem jest poszukiwanie środków finansowania swojej działalności. Składki członkowskie stanowią tylko niewielką część jego funduszy. Większość pochodzi z różnych źródeł.

Każdy szczebel samorządu terytorialnego czerpie środki finansowe głównie z podatków lokalnych.

Zadania samorządów gminnych

Do zadań samorządów gminnych należy

- przestrzenne zagospodarowanie i ochrona środowiska naturalnego gminy,
- ochrona zdrowia,
- pomoc społeczną dla uboższej ludności gminy,
- budownictwo komunalne i mieszkaniowe,
- prowadzenie placówek oświatowo-wychowawczych (szkoły podstawowe, przedszkola itp.),
- wspieranie placówek upowszechniania kultury (biblioteki, świetlice itp.),
- krzewienie kultury fizycznej i rozbudowa lokalnych urządzeń sportowych.

Zadania samorządów powiatowych

Do zadań samorządów powiatowych należy

- edukacja publiczna o charakterze gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym,
- promocja i ochrona zdrowia (przychodnie lekarskie, szpitale itp.),
- pomoc społeczna i polityka prorodzinna,
- kultura i ochrona dóbr kultury,
- kultura fizyczna i turystyka,
- ochrona środowiska naturalnego powiatu,
- porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli,
- przeciwdziałanie bezrobociu,
- ochrona praw konsumenta,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi.

Do zadań samorządów wojewódzkich należy

- tworzenia warunków rozwoju gospodarczego,
- utrzymania i rozbudowy infrastruktury technicznej i społecznej (drog, mostów, linii przesyłowych, szpitali, szkół itp.),
- pozyskiwania środków finansowych ze źródeł publicznych i prywatnych,
- ochrony środowiska naturalnego i utrzymania zrównoważonego rozwoju w województwie,
- wspierania współpracy między sferą nauki i gospodarki w celu zapewnienia postępu technologicznego i innowacji,
- wspierania rozwoju kultury (teatrów, muzeów, wystaw, bibliotek itp.).